

PLAN WYNIKOWY Z GEOGRAFII NA POZIOMIE PODSTAWOWYM. KLASA II (C,D,H)

Rok szkolny 2008/2009

1) GEOGRAFIA FIZYCZNA

Temat lekcji	Szczegółowe osiągnięcia ucznia	
	Wymagania programowe podstawowe	Wymagania programowe ponadpodstawowe
1. Wietrzenie skał i grawitacyjne ruchy masowe.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none">- zna i rozumie pojęcia: wietrzenie, zwietrzelina, zamróz, insolacja, grawitacyjne ruchy mas skalnych, odpadanie, obrywanie, osuwanie, spelzwanie,- rozróżnia trzy typy wietrzenia,- zna czynniki odpowiedzialne za przebieg procesów wietrzenia: fizycznego, chemicznego, biologicznego,- wymienia podstawowe rodzaje wietrzenia: fizycznego (mrozowe, insolacyjne) i chemicznego (rozpuszczanie),- zna produkty wietrzenia,- podaje skutki procesów wietrzenia,- potrafi wskazać dominujący typ wietrzenia w określonej strefie klimatycznej,- nazywa podstawowe rodzaje ruchów masowych,- dostrzega wpływ działalności człowieka na intensywność grawitacyjnych ruchów masowych.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none">- zna i rozumie pojęcia: gołoborza, utlenianie, uwodnienie, uwęglanowanie, hydroliza,- omawia podstawowe rodzaje wietrzenia: fizycznego i chemicznego,- omawia skutki procesów wietrzenia,- wie, na czym polega rozpad ziarnisty, rozpad blokowy i łuszczenie się skał,- wyjaśnia proces powstania gołoborzy,- podaje przykłady skał, które podlegają intensywnemu wietrzeniu chemicznemu,- wykazuje zależność między typem wietrzenia a klimatem,- umie omówić, korzystając z rysunku, grawitacyjne ruchy masowe: odpadanie, obrywanie, osuwanie, spelzwanie,- potrafi podać przykłady działalności człowieka, które przyczyniają się do osłabienia lub nasilenia ruchów masowych.

<p>2.. Rzeźbotwórcza działalność wód płynących.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: procesy rzeźbotwórcze wody płynącej, erozja, akumulacja, bieg rzeki, podstawa erozyjna, ujście deltowe, meander, starorzecze, - wymienia zewnętrzne czynniki rzeźbotwórcze, - potrafi wymienić i omówić rodzaje rzeźbotwórczej działalności wód płynących, - nazywa i zaznacza na rysunku elementy budowy doliny rzecznej: koryto rzeki, łóżysko, terasa zalewowa, terasa nadzalewowa, - przedstawia za pomocą schematu bieg górny, środkowy, dolny i rodzaje ujść rzecznych, - rozróżnia rodzaje erozji rzecznej i zna warunki, w jakich zachodzą, - potrafi rozpoznać na rysunkach i zdjęciach formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności wody płynącej, - rozumie konieczność ochrony doliny rzecznej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: estuarium, kanion, - dostrzega zależność między budową geologiczną a rzeźbotwórczą działalnością wody płynącej, - umie przedstawić na rysunku przekrój poprzeczny przez dolinę rzeczną, - rozumie zależność wielkości i ilości niesionego przez rzekę materiału od spadku rzeki i ilości wody, - potrafi obliczyć spadek rzeki na wskazanym odcinku, - wyjaśnia proces powstawania kanionu i wodospadu, - potrafi przedstawić za pomocą schematycznego rysunku i omówić powstawanie meandrów i starorzeczy.
<p>3. Zjawiska krasowe.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: procesy krasowe, formy krasowe, jaskinie, korytarze, groty, szata naciekowa, stalaktyty, stalagmity, stalagnat, ostańce krasowe, - omawia warunki, w jakich zachodzą procesy krasowe, - wymienia podstawowe formy krasowe, - potrafi wyróżnić podstawowe elementy jaskiń, - zna podział na formy krasu powierzchniowego i podziemnego, - podaje przykłady obszarów występowania zjawisk krasowych na świecie i w Polsce, - rozpoznaje na rysunkach i fotografiach popularne formy krasowe. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: żłobki krasowe, żebra skalne, uwały, polja, mogoty, lejki krasowe, kominy, ponory, wywierzyska, speleolog, - potrafi wyjaśnić procesy krasowienia, - omawia genezę form krasowych powierzchniowych i podziemnych, - wskazuje na mapie rozmieszczenie zjawisk krasowych na świecie i w Polsce, - zna cel penetrowania jaskiń przez speleologów, - dostrzega rolę walorów turystycznych obszarów krasowych.

<p>4. Rzeźbotwórcza działalność wiatru.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: wydma, wydma paraboliczna, barchan, pokrywy lessowe, erozja eoliczna, grzyby skalne, - umie wymienić czynniki wpływające na siłę transportową wiatru, - rozróżnia na rysunku wydnię paraboliczną i barchan, - zna rodzaje erozji eolicznej: szlifowanie i wywiewanie, - omawia, korzystając z rysunku, budowę grzyba skalnego, - wyróżnia 3 typy pustyń i podaje przykładowe miejsca ich występowania, - wie, w jakich warunkach i z jakiego materiału skalnego tworzą się pokrywy lessowe, - wskazuje przykładowe obszary występowania pokryw lessowych na świecie i w Polsce, - wymienia działania człowieka zapobiegające wywiewaniu piasku z wydm. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: wydmy wałowe, korazja, graniaki, deflacja, niecki deflacyjne, ostańce deflacyjne, bruk deflacyjny, hamada, serir, erg, - omawia warunki tworzenia się i budowę: wydmy parabolicznej, barchanu, wydmy wałowej, - charakteryzuje działalność wiatru: korazję i deflację, - zna formy powstałe w wyniku korazji, - rozróżnia formy rzeźby powstałe w wyniku deflacji, - omawia typy pustyń i podaje przykłady ich występowania na różnych kontynentach, - umie wykazać wpływ cech klimatu suchego na procesy rzeźbotwórcze zachodzące na pustyniach.
<p>5. Działalność morza. Typy wybrzeży morskich.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: nisza abrazyjna, wybrzeże, abrazja, klif, plaża, mierzeja, - wymienia czynniki, które biorą udział w kształtowaniu wybrzeży morskich, - rozróżnia wybrane typy wybrzeży, - wyjaśnia proces powstawania plaży i mierzei, - potrafi omówić działalność morza na wybrzeżu niskim i wysokim, - rozpoznaje podstawowe typy wybrzeża na mapie oraz na fotografiach, - potrafi podać przykłady skutków oddziaływania wody morskiej w strefie wybrzeża, - dostrzega rolę wybrzeży w gospodarczej działalności człowieka. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: platforma abrazyjna, platforma akumulacyjna, transgresja morza, regresja morza, atol, watty, - nazywa, rozróżnia i potrafi narysować wybrane typy wybrzeży, - porównuje wybrzeża, podaje ich podobieństwa i różnice, - umie wskazać przykłady omawianych typów wybrzeży na mapie, - podaje przyczyny przyrodnicze i antropogeniczne niszczenia wybrzeży, - rozumie konieczność powstawania wybrzeży antropogenicznych i zna ich wykorzystanie.

<p>6. Działalność rzeźbotwórcza lodowców górskich i łądolodów.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: lodowiec górski, łądolód, pole firnowe, jezior lodowcowy, dolina U-kształtna, morena czołowa, boczna i denna, pradolina, sandry, rynny polodowcowe, - wie, na czym polega rzeźbotwórcza działalność lodowców górskich i łądolodów, - zna podstawowe formy powstałe w wyniku działalności lodowca górskiego i łądolodu, - rozróżnia podstawowe rodzaje moren, - potrafi wyjaśnić powstawanie różnych typów moren, - podaje przykłady lodowców górskich i łądolodów na świecie, - zna obszary w Polsce o rzeźbie powstałej w wyniku działalności lodowców górskich, - umie wymienić 3 zlodowacenia plejstocenijskie w Polsce, - wskazuje obszary Polski o dobrze zachowanych formach rzeźby polodowcowej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: cyrki, kotły lodowcowe, mutony, doliny zawieszane, oczka wytopiskowe, kemy, ozy, glacjał, interglacjał, krajobraz młodoglacjalny i staroglacjalny, - zna warunki tworzenia się lodowców górskich i łądolodów w przeszłości i współcześnie, - potrafi rozróżnić formy, które powstały w wyniku działalności lodowców górskich i łądolodów, - umie dokonać podziału form rzeźby polodowcowej na formy erozyjne i akumulacyjne, - umie wymienić formy wodnolodowcowe, - zna i omawia warunki powstawania: sandrów, pradolin, ozów i kemów, - umie podać 3 różnice pomiędzy krajobrazem młodoglacjalnym a staroglacjalnym, - wskazuje na mapie przykładowe obszary o krajobrazie młodoglacjalnym, - zna przyczyny dużej jeziorności pojezierzy polskich, - zna konsekwencje zlodowaceń plejstocenijskich w Polsce.
<p>7. Miejsce Ziemi we Wszechświecie.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: Wszechświat, kosmos, galaktyki, ciała niebieskie, planeta, gwiazda, - rozróżnia teorie powstania Wszechświata, - wie, jak zbudowana jest nasza galaktyka, - zna nazwy i kolejność planet Układu Słonecznego, - zna podział planet na wewnętrzne i zewnętrzne, - rozumie pojęcia: układ geocentryczny, układ heliocentryczny, - potrafi podać istotne parametry fizyczne Słońca i Księżyca, - umie podać przykłady oddziaływanie ciał niebieskich na Ziemię i życie Ziemi. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: rok świetlny, mgławice, - planetoidy, komety, meteory, Droga Mleczna, geoida, - zna nazwy planet Układu Słonecznego i większych księżyców, - potrafi porównać układ heliocentryczny z układem geocentrycznym, - porównuje cechy budowy planet Układu Słonecznego na podstawie danych, - rozróżnia mniejsze ciała niebieskie, - omawia na podstawie schematu fazy Księżyca, - umie na podstawie planszy wyjaśnić zjawiska zaćmienia Słońca i Księżyca, - zna wpływ badań kosmosu na kształtowanie się poglądów dotyczących Ziemi i innych ciał

		niebieskich.
8. Ruch obrotowy Ziemi i jego następstwa.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: ruch obrotowy, doba słoneczna, doba gwiazdowa, prędkość kątowna, czas słoneczny (miejscowy), strefowy, urzędowy (letni i zimowy), - zna cechy ruchu obrotowego Ziemi, - potrafi wymienić konsekwencje ruchu obrotowego Ziemi, - omawia kształt i rozmiary Ziemi, - rozróżnia prędkość kątowną i liniową, - potrafi obliczyć różnicę czasu słonecznego (miejscowego) między dowolnymi punktami, - umie wyznaczyć strefy czasu, - podaje nazwy europejskich stref czasu. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcie: siła Coriolisa, - omawia konsekwencje ruchu obrotowego Ziemi, - zna różnicę między dobą gwiazdową a słoneczną, - potrafi omówić, korzystając z rysunku, widomą wędrówkę Słońca nad horyzontem, - zna wpływ siły Coriolisa na kierunek stałych wiatrów, - oblicza czas słoneczny dowolnego miejsca na Ziemi na podstawie różnicy długości geograficznych, - wyznacza czas strefowy, - zna przebieg międzynarodowej linii zmiany daty, - rozumie wpływ ruchu obrotowego Ziemi na życie i działalność człowieka.
9. Ruch obiegowy Ziemi i jego następstwa.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcie: gwiazdozbiór, - zna podstawowe cechy ruchu obiegowego Ziemi, - omawia na podstawie schematu obieg Ziemi dookoła Słońca, - zna dni górowania Słońca w zenicie na równiku, Zwrotniku Raka, Zwrotnika Koziorożca, - potrafi wymienić i wskazać strefy oświetlenia Ziemi, - dostrzega zależność natężenia promieniowania słonecznego od wysokości Słońca nad horyzontem, - omawia na podstawie rysunku oświetlenie Ziemi w pierwszych dniach astronomicznych pór roku, - potrafi obliczyć wysokość górowania Słońca w dniu równonocy wiosennej i jesiennej oraz przesilenia letniego i zimowego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcie: ekliptyka, - dostrzega zależność pomiędzy zmianą wysokości Słońca nad horyzontem w ciągu roku a wydzieleniem stref oświetlenia Ziemi oraz pór roku, - potrafi przedstawić na rysunku oświetlenie Ziemi w różnych porach roku, - zna różnice między kalendarzem juliańskim i gregoriańskim, - umie wyznaczyć lata przestępne w kalendarzu gregoriańskim, - dostrzega prawidłowość zależności wysokości Słońca w południe od szerokości geograficznej w poszczególnych porach roku, - potrafi wskazać konsekwencje przyrodnicze wyróżnianych stref oświetlenia Ziemi.
10. Krążenie powietrza na kuli ziemskiej.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: amplituda temperatury, hektopaskal, niż i wyż atmosferyczny, izobary, ośrodki baryczne, prąd wstępujący i zstępujący, wiatr, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: inwersja temperatury, albedo, cyklon, antycyklon, prądy strumieniowe, - wyjaśnia przyczyny krążenia powietrza

	<p>cyrkulacja atmosfery, antypasaty, pasaty, front atmosferyczny,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia przyczyny krążenia powietrza atmosferycznego, - podaje czynniki wpływające na wysokość temperatury powietrza przy powierzchni ziemi, - zna wartość spadku temperatury powietrza wraz z wysokością, - potrafi obliczyć średnią dobową, średnią roczną temperaturę powietrza oraz roczną amplitudę temperatury powietrza, - czyta mapy przedstawiające średnie temperatury powietrza na kuli ziemskiej, - rozumie pojęcie ciśnienia atmosferycznego, zna jednostkę ciśnienia i przyrząd do jego pomiaru, - rozróżnia wyż i niż baryczny, - zna kierunek przemieszczania się powietrza w układach barycznych, - rozumie przyczynę powstania wiatru, - potrafi wskazać strefy podwyższonego i obniżonego ciśnienia na kuli ziemskiej, - zna schemat globalnej cyrkulacji powietrza, - omawia na podstawie rysunku schemat cyrkulacji powietrza w strefie międzyzwrotnikowej, - zna rodzaje frontów atmosferycznych i mas powietrza, między którymi powstają. 	<p>atmosferycznego,</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia czynniki wpływające na wysokość temperatury powietrza przy powierzchni ziemi, - potrafi obliczyć spadek temperatury powietrza wraz z wysokością, - zna przyczyny wpływające na wielkość albedo powierzchni ziemi, - analizuje rozkład średniej temperatury powietrza na kuli ziemskiej na podstawie mapy, - wyjaśnia przyczyny powstania ośrodków barycznych, - rozróżnia cyklon i antycyklon, - zna wpływ siły Coriolisa na kierunek przemieszczania się powietrza, - potrafi wykonać schematyczny rysunek obrazujący kierunek ruchu powietrza w ośrodkach wysokiego i niskiego ciśnienia na półkuli północnej i półkuli południowej, - zna przyczyny występowania strefy podwyższonego i obniżonego ciśnienia na kuli ziemskiej, - wyjaśnia mechanizm globalnej cyrkulacji powietrza, - zna rozmieszczenie podstawowych frontów atmosferycznych i mas powietrza, między którymi powstają.
11. Rodzaje wiatrów na kuli ziemskiej.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: monsun, bryza, fen, halny, - zna podział wiatrów ze względu na kierunek wiania, - wymienia wiatry stałe i okresowo zmienne, - potrafi wskazać na mapie przykładowe obszary ich występowania, - porównuje monsun i bryzę, - potrafi podać przykład wiatru lokalnego i zna skutki jego oddziaływania, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: gradient wilgotno- i suchoadiabatyczny, wiatr górski i dolinny, bora, cyklon tropikalny, oko cyklonu, trąba powietrzna, tornado, - omawia podział wiatrów ze względu na kierunek, - charakteryzuje wiatry stałe i okresowo zmienne, - wskazuje na mapie obszary ich występowania, - sporządza schematyczne rysunki przedstawiające

	<ul style="list-style-type: none"> - zna mechanizm powstania wiatrów fenowych, - rozróżnia i podaje nazwy wiatrów niszczących, - omawia cyklony tropikalne, - zna warunki panujące w oku cyklonu, - omawia trąby powietrzne, - porównuje cyklony i trąby powietrzne, - zna skutki oddziaływania wiatrów niszczących, - potrafi podać przykłady obszarów występowania wiatrów niszczących. 	<p>mechanizm wiania wiatrów,</p> <ul style="list-style-type: none"> - potrafi obliczyć zmiany temperatury następujące w trakcie wiania wiatrów fenowych, - wyróżnia i wskazuje na mapie obszary występowania cyklonów tropikalnych, - charakteryzuje i porównuje cyklony, trąby powietrzne i tornada, - omawia skutki i podaje przykłady działań podejmowanych w celu zmniejszenia katastroficznego oddziaływania tych wiatrów.
12. Opady atmosferyczne i ich rozmieszczenie na kuli ziemskiej.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: kondensacja pary wodnej, opady i osady atmosferyczne, chmura, deszcze zenitalne, - rozumie proces kondensacji pary wodnej, - rozróżnia opady i osady atmosferyczne i zna ich rodzaje, - omawia postacie opadów atmosferycznych, - rozróżnia podstawowe rodzaje chmur, - omawia na podstawie rysunku genetyczne typy opadów, - odczytuje z mapy roczne sumy opadów, - wymienia i wskazuje na mapie przykładowe obszary o najmniejszych i największych rocznych sumach opadów. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: wilgotność względna powietrza, powietrze nasycone, temperatura punktu rosy, jądra kondensacji, cień opadowy, opady frontalne, opady konwekcyjne, opady orograficzne, - podaje 3 istotne warunki kondensacji pary wodnej, - przedstawia warunki niezbędne do powstania opadu atmosferycznego, - wydziela i charakteryzuje typy genetyczne opadów, - wyróżnia, wskazuje na mapie i omawia strefy opadowe kuli ziemskiej, - wyjaśnia powstanie i podaje przykłady występowania cienia opadowego.
13. Czynniki kształtujące klimat.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: pogoda, klimat, składniki klimatu, czynniki klimatyczne, prądy morskie, - rozróżnia cechy pogody i klimatu, - wymienia składniki pogody i klimatu, - zna czynniki klimatyczne modyfikujące klimat, - potrafi czytać wykresy rozkładu temperatur i opadów w ciągu roku, - zna i porównuje cechy klimatu kontynentalnego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: proces klimatotwórczy, inwersja opadowa, - omawia składniki pogody i klimatu, - charakteryzuje czynniki klimatyczne modyfikujące klimat, - rozumie i omawia proces klimatotwórczy, - analizuje wykresy rozkładu temperatur i opadów w ciągu roku.

	<p>i morskiego, – charakteryzuje cechy klimatu górskiego.</p>	
<p>14. Zróznicowanie klimatyczne świata.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcia: klimatogram, klimat lokalny, – zna kryteria podziału klimatów kuli ziemskiej na strefy klimatyczne i typy klimatów, – wymienia strefy klimatyczne świata, – odczytuje ze schematu cechy stref klimatycznych, – wskazuje na mapie główne strefy klimatyczne świata, – potrafi wymienić co najmniej dwie cechy klimatu w każdej ze stref klimatycznych, – potrafi przyporządkować klimatogramy do stref klimatycznych, – podaje przykłady klimatu lokalnego, – ocenia wpływ klimatu umiarkowanego na życie człowieka i gospodarkę. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcie: klimat astrefowy, – omawia strefy klimatyczne świata, – zna główne typy klimatów wyróżnianych w strefach klimatycznych, – wskazuje na mapie obszary występowania głównych typów klimatu, – rysuje i analizuje klimatogramy głównych stref klimatycznych, – rozpoznaje strefę klimatyczną na podstawie klimatogramu, – rozumie konieczność wyróżnienia klimatów astrefowych i podaje ich przykłady, – wykazuje na przykładach wpływ klimatu na życie i działalność człowieka.
<p>15. Przejściowość klimatu w Polsce.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcia: pogoda, klimat, front atmosferyczny, ośrodki baryczne, masa powietrza, izotermy, izohiety, izobary, amplituda temperatur, klimatogram, okres wegetacyjny, – umie wymienić czynniki kształtujące klimat Polski, – podaje nazwy i kierunki napływu mas powietrza kształtujących klimat Polski, – odczytuje z mapy rozkład izoterm w styczniu i w lipcu oraz roczne sumy opadów w Polsce, – wykonuje klimatogram dla wybranej stacji meteorologicznej, – oblicza średnią roczną temperaturę powietrza, amplitudę temperatury, sumę opadów, – podaje cechy klimatu Polski świadczące o jego przejściowości, – podaje argumenty uzasadniające tezę o zmienności 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna i rozumie pojęcia: cień opadowy, front polarny, – omawia czynniki kształtujące klimat Polski, – omawia właściwości mas powietrza kształtujących klimat Polski, – potrafi wskazać na mapie obszary pochodzenia mas powietrza kształtujących klimat Polski, – analizuje mapy: „Rozkład izoterm w styczniu”, „Rozkład izoterm w lipcu”, „Roczne sumy opadów w Polsce”, – dostrzega zmiany wartości rocznej amplitudy temperatury na obszarze Polski, – potrafi wykreślić izotermy na podstawie wyliczonych średnich temperatur dla poszczególnych polskich stacji meteorologicznych, – potrafi przyporządkować nazwę stacji meteorologicznej do danych meteorologicznych,

	<p>pogody w Polsce,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia czynniki decydujące o długości trwania okresu wegetacyjnego, - wydziela 6 pór roku świadczących o przejściowości klimatu Polski, - podaje przykłady wpływu klimatu na życie i działalność człowieka w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi wyjaśnić przyczyny i skutki cienia opadowego w Polsce oraz podać przykładowe obszary jego występowania, - charakteryzuje cechy klimatu Polski świadczące o jego przejściowości, - charakteryzuje długość trwania okresu wegetacyjnego w Polsce.
16. Przewidywanie pogody.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: prognoza pogody, mapa synoptyczna, - uzasadnia konieczność prognozowania pogody, - wie, że do prognozowania pogody niezbędna jest znajomość procesów pogodowych zachodzących w troposferze, - rozumie potrzebę stosowania pomiarów i obserwacji za pomocą nowoczesnej techniki do prognozowania pogody, - zna treść mapy synoptycznej, - odczytuje informacje z mapy synoptycznej, - zna przyczyny decydujące o trafności prognozy pogody, - dostrzega wagę skutecznego prognozowania pogody w życiu codziennym. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: front zokludowany, strefa frontalna, - umie przepowiedzieć zmianę pogody, obserwując zjawiska zachodzące w atmosferze, - analizuje mapę synoptyczną, - analizuje na schemacie przebieg zjawisk atmosferycznych w strefie frontu ciepłego i chłodnego, - zna skutki przemieszczania się różnych frontów atmosferycznych, - potrafi prognozować zmiany składników pogody na wskazanym obszarze, analizując dane meteorologiczne zamieszczone na mapie synoptycznej.

<p>17. Obieg wody w przyrodzie. Fizyczne i chemiczne własności wody morskiej.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: hydrosfera, wszechocean, obieg wody w przyrodzie, mały i duży obieg wody, cykl hydrologiczny, retencja, - wymienia elementy składowe cyklu hydrologicznego, - omawia mały obieg wody w przyrodzie, - analizuje dane liczbowe zasobów wodnych kuli ziemskiej, - zna zasoby wody wszechoceanu, - wymienia rodzaje mórz ze względu na cechy położenia i podaje ich przykłady, - wymienia cechy wody morskiej, - rozumie zależność pomiędzy zróżnicowaniem termicznym i zasoleniem wód morskich a położeniem geograficznym mórz i oceanów, - podaje przykłady mórz o największym zasoleniu, - dostrzega konieczność ochrony hydrosfery. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia elementy składowe cyklu hydrologicznego, - omawia duży obieg wody w przyrodzie, - rozumie rolę retencji w cyklu hydrologicznym, - klasyfikuje morza ze względu na położenie, - omawia właściwości wody morskiej, - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania termicznego mórz w układzie pionowym i poziomym, - wyjaśnia przyczyny zróżnicowanego zasolenia mórz, - umie porównać pionowy rozkład temperatury i zasolenia różnych mórz, - potrafi wymienić przykłady racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi.
<p>18. Charakterystyka przyrodnicza Morza Bałtyckiego.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: szelf, morze śródlądowe, - wskazuje położenie i typ morza, - wymienia elementy rozwinięcia linii brzegowej Morza Bałtyckiego, - odczytuje z mapy cechy ukształtowania dna morza, - zna średnią temperaturę i zasolenie wód, - odczytuje z mapy kierunek przemieszczania się prądów morskich, - zna rolę prądów morskich w kształtowaniu wybrzeży, - zna i omawia typy polskich wybrzeży, - wymienia gatunki flory i fauny bałtyckiej, - podaje źródła zanieczyszczenia Morza Bałtyckiego, - rozumie konieczność ochrony Bałtyku. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: eutrofizacja, pustynie azoiczne, siarkowodór, - omawia elementy rozwinięcia linii brzegowej, - wyjaśnia zróżnicowanie ukształtowania dna morza, - charakteryzuje i uzasadnia rozkład temperatury i zasolenia wód morza, - omawia ruchy wody morskiej, - zna i omawia typy wybrzeży w basenie Morza Bałtyckiego, - zna przyczyny małego zróżnicowania gatunkowego flory i fauny, - zna przyczyny i skutki eutrofizacji, - ocenia stan środowiska Morza Bałtyckiego, - zna porozumienia międzynarodowe dotyczące ochrony zasobów środowiska morskiego.

<p>19. Krążenie wód wszechoceanu.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: falowanie, przybój, tsunami, pływy, prądy morskie, - potrafi podać przyczyny różnorodnych ruchów wody morskiej: falowania, pływów, prądów morskich, - rozróżnia rodzaje pływów: przyplawy, odpływy, pływy syzygijne, pływy kwadrowe, - zna rozmieszczenie ciepłych i zimnych prądów morskich, potrafi wskazać je na mapie, - zna przykłady oddziaływania ruchów wody morskiej na wybrzeże, - umie wykazać wpływ prądów morskich na klimat, - potrafi podać przykłady wpływu ruchów wody morskiej na osadnictwo i gospodarkę człowieka. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcie: upwelling, - umie omówić mechanizmy ruchów wody morskiej, - omawia rodzaje pływów morskich, - omawia prądy morskie i konsekwencje ich oddziaływania, - rozumie mechanizm działania prądów głębinowych (El Nino), - wskazuje na mapie świata strefy wybrzeży, w których są szczególnie widoczne omawiane ruchy wody morskiej, - charakteryzuje wpływ ruchów wody morskiej na osadnictwo i gospodarkę człowieka.
<p>20. Wody podziemne i źródła na kuli ziemskiej.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: strefa napowietrzania, warstwa wodonośna, zwierciadło wód podziemnych, wody artezyjskie i subartezyjskie, wody przypowierzchniowe, gruntowe, głębinowe, źródło, - źródła stokowe, źródła dolinne, wody termalne, gejzer, - potrafi klasyfikować wody podziemne, - dostrzega zależność występowania wód podziemnych od budowy geologicznej, - omawia na podstawie schematu wody artezyjskie i subartezyjskie, - zna przykładowe obszary występowania wód artezyjskich, wód termalnych, gejzerów, - omawia źródła ze względu na położenie w stosunku do form ukształtowania powierzchni, - potrafi ocenić przydatność wód podziemnych dla gospodarczej działalności człowieka. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: porowatość skał, przewodność skał, strefa aeracji i saturacji, zwierciadło wód podziemnych swobodne i napięte, wody zaskórne (wierzchówki), wody wgłębne, wody juvenilne, źródła: warstwowe, szczelinowe, uskokowe, krasowe (wywierzyska), wstępujące, zstępujące, wody mineralne - omawia pochodzenie wód podziemnych, - wyjaśnia na schemacie strefę aeracji i saturacji, - wykazuje związek pomiędzy rodzajem i głębokością występowania wód podziemnych a budową geologiczną obszaru, - umie przedstawić na rysunku przekrój przez basen artezyjski, - zna i wyjaśnia genezę różnych typów źródeł, - rozróżnia na schemacie i potrafi przedstawić graficznie podstawowe rodzaje źródeł, - wie, jak funkcjonują gejzery, - omawia znaczenie wód podziemnych dla gospodarki człowieka, - zna różne sposoby wykorzystania wód termalnych (cieplic) w gospodarce.

<p>21. Charakterystyka sieci rzecznej świata.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: wody powierzchniowe, system rzeczny, rzeka główna, dział wodny, zlewisko, dorzecze, obszar bezodpływowy, rzeka okresowa, epizodyczna, ustrój rzeczny, - wymienia rodzaje wód powierzchniowych, - wskazuje przykładowe rzeki główne, systemy rzeczne i zlewiska na świecie, - wie, że rzeki świata są zróżnicowane pod względem różnorodnych czynników, - charakteryzuje obszary bezodpływowe i wskazuje je na mapie, - wyróżnia zlewiska oceaniczne i zlewiska przykładowych mórz, - zna rodzaje zasilania rzek, - wymienia podstawowe typy ustrojów rzecznych, - potrafi analizować wykresy stanów wód i przepływów różnych rzek, - rozumie rolę wód powierzchniowych w środowisku i gospodarce człowieka. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcie: reżim rzeczny, - potrafi określić i wytłumaczyć (na dowolnym przykładzie) reżim rzek, - potrafi wskazać na mapie i narysować dział wodny między dorzecziami największych rzek, - zna i omawia czynniki fizycznogeograficzne decydujące o ustroju rzeki, - wyróżnia i charakteryzuje ustroje proste i złożone, - umie określić dla przykładowych rzek typ reżimu rzecznoego, - wykazuje związki przyczynowo-skutkowe funkcjonujące w środowisku przyrodniczym na przykładzie analizy Nilu, - zna funkcje wód powierzchniowych, - podaje przykłady działań podejmowanych w celu ochrony wód powierzchniowych.
<p>22. Typy i rozmieszczenie jezior na kuli ziemskiej.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: wody zatrzymane, jezioro, misa jeziorna, - wymienia wody czasowo wyłączone z obiegu wody w przyrodzie, - zna elementy budowy jeziora, - zna pochodzenie wody w jeziorze, - wymienia podstawowe typy genetyczne jezior i wskazuje ich przykłady na kuli ziemskiej, - rozumie rolę jezior w przyrodzie i gospodarce człowieka. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: retencja powierzchniowa, plan batymetryczny, jeziora: oligotroficzne, eutroficzne, dystroficzne, - omawia retencję powierzchniową, - zna kryteria klasyfikacji jezior i rodzaje jezior, - nazywa, omawia i wskazuje na mapie główne typy jezior, - czyta plany batymetryczne wybranych jezior, - porównuje kształt i głębokość jezior różnych typów, - wymienia i wskazuje na mapie najgłębsze i największe jeziora świata, - omawia podział jezior ze względu na warunki rozwoju życia organicznego.

<p>23. Lodowce górskie i łądolody na kuli ziemskiej.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: lodowiec górski, łądolód, firn, pole firnowe, granica wieloletniego śniegu, jezior lodowcowy, wieloletnia zmarzlina, - zna warunki klimatyczne i orograficzne powstawania lodowców górskich, - wymienia i wskazuje na mapie przykładowe obszary ich występowania, - omawia na podstawie schematu budowę lodowca górskiego, - wskazuje na mapie świata obszary występowania łądolodów, - zna obszary występowania wieloletniej zmarzliny. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: lodowiec szelfowy, bariera lodowa, - zna przyczyny różnicowania wysokości granicy wieloletniego śniegu, - umie narysować schematyczny plan i przekrój podłużny lodowca górskiego, - charakteryzuje łądolody i omawia sposób ich poruszania się, - omawia proces powstania bariery lodowej i góry lodowej, - zna warunki powstania i obszary występowania wieloletniej zmarzliny, - potrafi wyjaśnić wpływ występowania wieloletniej zmarzliny na działalność człowieka i zagospodarowanie obszarów.
<p>24. Wody w Polsce.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: asymetria dorzeczy, deficyt wody, nadwyżka wody, kanały, sztuczne zbiorniki wodne, - wymienia czynniki decydujące o niewielkich zasobach wody słodkiej w Polsce, - nazywa i wskazuje na mapie większe rzeki Polski, - dostrzega asymetrię dorzeczy największych polskich rzek, - rozróżnia i nazywa dorzecza i zlewiska rzek w Polsce, - zna źródła zasilania rzek Polski, - potrafi wskazać na mapie wód podziemnych obszary występowania wód mineralnych w Polsce, - wskazuje na mapie największe jeziora, - uzasadnia występowanie dużej liczby jezior w Polsce północnej, - zna funkcje sztucznych zbiorników wodnych i kanałów, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna przyczyny asymetrii dorzeczy, - podaje przyczyny występowania deficytu i nadwyżek wody, - wskazuje i omawia obszary źródliskowe polskich rzek, - charakteryzuje reżim polskich rzek, - wymienia przykłady zależności przebiegu działów wodnych od ukształtowania powierzchni, - potrafi narysować dział wodny I rzędu i podpisać systemy rzeczne, dorzecza, zlewiska, - podaje przykłady działań podejmowanych w celu ograniczenia procesu zmniejszenia się zasobów słodkiej wody w Polsce, - omawia i wskazuje na mapie przykłady genetycznych typów jezior w Polsce, - wyjaśnia funkcje jezior antropogenicznych i omawia ich rozmieszczenie, - rozróżnia: bagna, mokradła i torfowiska oraz

	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi wskazać na mapie przykłady największych sztucznych jezior i kanałów, - rozumie rosnącą rolę wód podziemnych dla gospodarki Polski, - dostrzega konieczność racjonalnej gospodarki zasobami wodnymi w Polsce. 	<p>wskazuje przykłady obszarów ich występowania,</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia wielkość i stan zasobów wodnych Polski na tle innych krajów europejskich.
25. Procesy glebotwórcze.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: gleba, czynniki glebotwórcze, proces glebotwórczy, mikroorganizmy, poziom glebowy, poziom próchniczny, poziom wymywania i wmywania, poziom skały macierzystej, profil gleby, typ gleby, gleby inicjalne, - wymienia czynniki glebotwórcze w podziale na gleby strefowe i astrefowe, - zna podstawowe etapy procesu glebotwórczego, - rozróżnia główne procesy glebotwórcze, - rozumie, że proces glebotwórczy decyduje o wykształceniu różnych typów gleb, - podaje przykłady wpływu działalności człowieka na polepszenie lub pogorszenie urodzajności gleby, - dostrzega konieczność ochrony gleb. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: czynniki abiotyczne i biotyczne, poziom iluwialny i eluwialny, proces bielcowania, brunatnienia, oglejenia, urodzajność gleby, żyzność gleby, - omawia czynniki glebotwórcze z uwzględnieniem czynników abiotycznych i biotycznych, - charakteryzuje na podstawie schematu przebieg etapów procesu glebotwórczego i rozumie jego wpływ na żyzność gleby, - przedstawia główne procesy glebotwórcze, - dostrzega i rozumie ciąg zależności występujących pomiędzy: procesem glebotwórczym, poziomem gleby, profilem i typem gleby.
26. Charakterystyka głównych typów gleb na świecie i w Polsce.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia gleby strefowe i astrefowe, - zna typy gleb strefowych i astrefowych, - rozróżnia podstawowe profile glebowe, - umie przyporządkować profil glebowy nazwie gleby, - wskazuje na mapie świata przykładowe obszary występowania głównych typów gleb, - wymienia typy gleb występujące w Polsce i wskazuje na mapie przykładowe obszary ich występowania, - wskazuje gleby zajmujące w Polsce największą powierzchnię, - dostrzega wpływ klimatu umiarkowanego i cech podłoża na typy gleb występujące w Polsce, - umie wymienić główne typy gleb występujące w regionie zamieszkania. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: gleby laterytowe, ferralitowe, - charakteryzuje poszczególne typy gleb strefowych i astrefowych, - omawia podstawowe profile glebowe, - potrafi rozpoznać typ gleby na podstawie opisu i rysunku profilu gleby, - wskazuje na mapie świata rozmieszczenie głównych typów gleb, - dostrzega i wyjaśnia związek pomiędzy występowaniem żyznych gleb a obszarami rolniczymi i gęstością zaludnienia, - analizuje rozmieszczenie typów gleb występujących w Polsce i wskazuje na mapie obszary ich występowania,

		<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega zależność zróżnicowania typów gleb w Polsce od ukształtowania powierzchni i budowy geologicznej, - umie ocenić przydatność gleb dla rolnictwa.
27. Formacje roślinne na kuli ziemskiej.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: formacje roślinne, rytm wegetacyjny, pora sucha, rośliny suchorostowe i gruboszowate, liany, makia, las borealny, - rozumie prawidłowości w rozmieszczeniu formacji roślinnych na świecie, - podaje nazwy formacji roślinnych, - omawia główne cechy podstawowych formacji roślinnych, - wskazuje na mapie zasięg występowania głównych stref roślinnych, - dostrzega związek pomiędzy strefami klimatu a formacjami roślinnymi, - zna dominujące gatunki roślinne w każdej ze stref roślinnych, - dostrzega piękno i różnorodność gatunków roślinnych na świecie oraz rozumie konieczność ich ochrony. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: proces transpiracji, korzenie skarpowe, korzenie przybyszowe, epifity, sukulenty, rośliny efemeryczne, kserofity, halofity, chaparral, geofity, susza fizjologiczna, kutyna, rośliny aperiodyczne, - charakteryzuje cechy rozmieszczenia formacji roślinnych na świecie, - dostrzega związek pomiędzy zasięgiem formacji roślinnych a granicami stref klimatycznych i pięter klimatycznych w górach, - wskazuje na mapie główne obszary występowania głównych stref roślinnych na świecie, - podaje i omawia gatunki w każdej z formacji roślinnych, - wykazuje związek pomiędzy cechami roślinności a warunkami środowiska.
28. Szata roślinna Polski.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: zbiorowiska roślinne, potencjalna roślinność naturalna, - zna czynniki, które przyczyniły się do wykształcenia szaty roślinnej Polski, - podaje dominujące zbiorowiska leśne, - umie wymienić podstawowe gatunki roślin głównych zbiorowisk roślinnych, - wskazuje na mapie potencjalnej roślinności naturalnej obszary występowania zbiorowisk roślinnych w Polsce, - odczytuje z diagramu skład gatunkowy lasów w Polsce, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: optimum klimatyczne, rośliny reliktowe i endemity, zbiorowiska naturalne i antropogeniczne, zróżnicowanie geobotaniczne, - charakteryzuje dominujące zbiorowiska leśne, - podaje różnice pomiędzy reliktem i endemitem i umie wymienić przykłady tych roślin, - analizuje na podstawie mapy potencjalnej roślinności naturalnej sposób rozmieszczenia zbiorowisk roślinnych w Polsce, - dostrzega zależność pomiędzy klimatem a zróżnicowaniem geobotanicznym, - zna przebieg zasięgów różnych roślin,

	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega rolę człowieka w modyfikowaniu szaty roślinnej Polski, - rozumie potrzebę ochrony gatunkowej roślin oraz tworzenia obszarów o różnych formach ochrony przyrody. 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia występowanie monokultury sosny i modrzewia w Polsce, - prezentuje zbiorowiska roślinne występujące w regionie.
29. Strefowe powiązania klimatyczno-roślinno-glebowe.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcie: prawa strefowości, - rozumie, że prawo strefowości jest podstawowym prawem geograficznym, - dostrzega symetryczność względem równika stref klimatyczno-roślinno-glebowych, - zna czynniki warunkujące strefowość klimatyczno-roślinno-glebową, - wymienia strefy klimatyczno-roślinno-glebowe na Ziemi i podaje główne obszary ich występowania, - dostrzega na podstawie analizy schematu związku przyczynowo-skutkowe (klimatyczno-roślinno-glebowe) w wybranej strefie klimatycznej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia czynniki warunkujące strefowość klimatyczno-roślinno-glebową, - charakteryzuje strefy klimatyczno-roślinno-glebowe na Ziemi, - analizuje ich rozmieszczenie na kuli ziemskiej, - rozumie nadrzędną rolę klimatu w tworzeniu strefowego zróżnicowania krajobrazu, - wyjaśnia na podstawie analizy schematu związku przyczynowo-skutkowe (klimatyczno-roślinno-glebowe) w różnych strefach klimatycznych.
30. Powiązania w systemie przyrodniczym Polski.	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: pasowość, rzeźba terenu, jednostki regionalne, - dostrzega pasowość w układzie krajobrazów Polski, - zna kryteria wyróżnienia pasów krajobrazowych, - wymienia główne jednostki regionalne Polski, - wyróżnia typy krajobrazu naturalnego Polski, - przedstawia charakterystyczne cechy krajobrazu naturalnego regionu, w którym mieszka. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizuje na podstawie mapy pasy rzeźby w Polsce, - wykazuje związek pomiędzy rzeźbą obszaru Polski a budową geologiczną, - dostrzega i omawia wpływ rzeźby na: klimat, układ sieci rzecznej, gleby, roślinność, na przykładzie wybranych krain, - analizuje typy krajobrazu naturalnego Polski, - przyporządkowuje krajobraz regionu, w którym mieszka, do odpowiedniego typu krajobrazu naturalnego.

<p>31. Zjawiska katastroficzne o podłożu przyrodniczym na kuli ziemskiej.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcia: żywioł, kataklizm, zjawiska katastroficzne, klęska żywiołowa, - umie wymienić rodzaje żywiołów przyrodniczych według przyczyn ich powstania, - potrafi wskazać na mapie obszary występowania żywiołów o podłożu przyrodniczym, - zna przyczyny i skutki zjawisk katastroficznych, - potrafi podać sposoby zabezpieczania się przed kataklizmami, - wie, jakie działania antropogeniczne pogłębiają niekorzystne zmiany w środowisku przyrodniczym, - solidaryzuje się z mieszkańcami zagrożonych obszarów, rozumie konieczność udzielania pomocy humanitarnej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie pojęcie: monitoring, - omawia rodzaje żywiołów przyrodniczych według przyczyn ich powstania, - charakteryzuje przyczyny i skutki zjawisk katastroficznych, - umie wskazać sposoby zmniejszania strat gospodarczych spowodowanych zjawiskami katastroficznymi, - przedstawia działania antropogeniczne, które pogłębiają niekorzystne zmiany w środowisku przyrodniczym, - potrafi zbudować model przyczynowo-skutkowy związany z istnieniem zjawisk katastroficznych, - wie, na czym polega monitoring środowiska, i wymienia jego przykłady.
---	---	---

2) GEOGRAFIA SPOŁECZNO - EKONOMICZNA

Przemiany ludnościowe i osadnicze	
Wymagania programowo podstawowe	Wymagania programowo ponadpodstawowe
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna liczbę ludności świata, – zna terminy: przyrost naturalny, eksplozja demograficzna, – zna zasady konstrukcji modelu faz rozwoju demograficznego, – zna kryterium podziału społeczeństw na młode i stare, – wie, jakie cechy demograficzne przedstawia piramida ludności, – zna czynniki, które wpływają na kształtowanie się liczby ludności Polski, – potrafi wskazać fazę rozwoju demograficznego, w której znajduje się Polska, – zna cechy struktury wieku i płci ludności Polski, – zna terminy: wyż i niż demograficzny oraz wyż kompensacyjny, – zna przyczyny bezrobocia w krajach słabo i wysoko rozwiniętych oraz w Polsce, – zna cechy struktury zawodowej ludności w krajach słabo i wysoko rozwiniętych oraz w Polsce, – zna bariery rozwoju osadnictwa oraz czynniki sprzyjające zaludnieniu, – zna terminy: ekumena, subekumena i anekumena i potrafi podać przykłady takich miejsc na każdym kontynencie, – zna obszary o największej i najmniejszej koncentracji ludności Polski, – potrafi wskazać czynniki decydujące o nierównomiernym rozmieszczeniu ludności, – zna terminy: migracja, emigracja, imigracja, deportacja, repatriacja, – potrafi podzielić migracje ze względu na czas trwania i przyczynę, – rozumie terminy: cywilizacja, kultura, – zna trzy podstawowe etapy rozwoju cywilizacyjnego, – potrafi umiejscowić najważniejsze kręgi kulturowe na mapie świata, – zna główne kryteria wyróżniania kręgów kulturowych, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi wyjaśnić różnice we wzroście zaludnienia na różnych kontynentach, – potrafi określić model rodziny, długość trwania życia oraz przykłady regionów świata znajdujących się w określonej fazie rozwoju demograficznego, – potrafi wyjaśnić różnicę w wartości współczynnika dzietności w krajach rozwiniętych i rozwijających się, – potrafi wyjaśnić dysproporcję w długości trwania życia kobiety i mężczyzny, – potrafi podać cechy struktury wieku i płci społeczeństwa polskiego na podstawie analizy piramidy ludności, – potrafi wyjaśnić zróżnicowanie regionalne rozwoju i cech demograficznych, – zna termin antropopresja i jej skutki oraz wskaźnik fizjologicznej gęstości zaludnienia, – potrafi wskazać na mapie gęstości zaludnienia trójkąt koncentracji ludności w Polsce, – zna przykłady z historii ludzkości nasilenia wielkich ruchów migracyjnych, – potrafi wskazać główne kraje imigracyjne i emigracyjne na świecie i czynniki, które decydują o odpływie lub napływie ludności na te obszary, – potrafi wskazać kraje o największej liczbie uchodźców i określić przyczyny, które decydują o opuszczaniu własnego kraju, – potrafi wskazać obszary, w których największe znaczenie mają migracje rezydencjonalne, – potrafi podać cechy społeczeństwa przedindustrialnego, industrialnego i postindustrialnego, – potrafi wskazać różnice i podobieństwa między kulturą europejską, anglo - amerykańską i islamską,

<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wyjaśnić termin globalizacja i podać przykłady procesów globalizacyjnych na świecie. <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna okresy przyspieszenia wzrostu zaludnienia i potrafi wyjaśnić ich przyczyny, – potrafi podać wartości przyrostu naturalnego w różnych fazach rozwoju demograficznego i określić tendencje w kształtowaniu się współczynnika zgonów i urodzeń, – potrafi podać cechy demograficzne społeczeństwa młodego i starzejącego się; potrafi opisać kształt piramidy typowej dla tych społeczeństw, – potrafi wskazać okresy wzrostu i spadku współczynnika przyrostu naturalnego w okresie powojennym oraz wyjaśnić te tendencje, – potrafi wskazać wyże i niżej demograficzne na piramidzie ludności Polski, – zna przyczyny nadumieralności mężczyzn w Polsce, – zna województwa o najwyższym i najniższym bezrobociu w Polsce i potrafi wyjaśnić to zróżnicowanie, – zna gęstość zaludnienia kontynentów, przykładowych krajów i Polski, – potrafi wskazać obszary o największej gęstości zaludnienia i określić czynniki warunkujące koncentrację ludności, zna województwa o najmniejszej i największej gęstości zaludnienia i potrafi podać przyczyny zróżnicowania, – zna główne kierunki współczesnych migracji ekonomicznych, – potrafi wskazać skutki migracji, – zna główne kierunki migracji, wewnętrznych i ich przyczyny, – potrafi określić zmiany w życiu człowieka wywołane rewolucją agrarną, przemysłową i informatyczną, – zna zróżnicowanie poszczególnych religii pod względem liczby wyznawców, – potrafi podać podstawowe cechy kultury islamskiej, anglo-amerykańskiej i europejskiej, – potrafi wyróżnić aspekty globalizacji. 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi ocenić wpływ mediów na procesy globalizacyjne. <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – na podstawie wskaźników demograficznych potrafi określić fazę rozwoju demograficznego każdego kraju, – potrafi wyjaśnić przyczyny występowania okresów zmniejszenia tempa przyrostu liczby ludności na świecie, – potrafi wskazać skutki starzenia się społeczeństwa w krajach wysoko rozwiniętych, – potrafi wyjaśnić zależność między poziomem rozwoju gospodarczego a strukturą demograficzną społeczeństwa, – potrafi wyjaśnić prognozowany wzrost przyrostu naturalnego w Polsce w latach 2005–2015, – potrafi ocenić sytuację demograficzną Polski i wskazać zagrożenia wynikające ze starzenia się społeczeństwa, – potrafi podać czynniki warunkujące wielkość zaludnienia każdego obszaru, – potrafi wykazać zmienność czynników decydujących o rozmieszczeniu ludności w czasie, – zna przyczyny i obszary występowania depopulacji w Polsce, – zna skutki migracji dla krajów emigracyjnych i imigracyjnych na przykładach, – potrafi podać przykłady regionów, gdzie nakładają się kolejne etapy rozwoju cywilizacyjnego, – zna cechy wszystkich kultur występujących na kuli ziemskiej i porównać je ze sobą, – potrafi wskazać przejawy procesu globalizacji w Polsce i w najbliższym otoczeniu, – potrafi podać przyczyny upodabniania się kultur i wskazać przykłady takich tendencji na świecie.
---	---

B. Przemiany osadnicze na świecie i w Polsce

Wymagania programowo podstawowe	Wymagania programowo ponadpodstawowe
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna termin fizjonomia miasta oraz podstawowe typy fizjonomiczne miast na świecie, – potrafi określić wskaźnik urbanizacji w krajach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego, – umie wskazać na mapie największe miasta świata, – zna terminy: aglomeracja, aglomeracja monocentryczna i policentryczna (konurbacja), megalopolis, – potrafi podać przykłady wyżej wymienionych zespołów miejskich na świecie, – zna główne elementy i cechy systemu osadniczego Polski, – zna wskaźnik urbanizacji oraz jego zróżnicowanie na obszarze Polski. <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi opisać podstawowe cechy fizjonomiczne miast i podać przykłady, – zna przyczyny „eksplozji miast” w Afryce, Azji i Ameryce Łacińskiej oraz przykłady megamiast na tych kontynentach, – zna przyczyny powstawania slumsów w megamiastach, – zna skutki koncentracji ludności w zespołach miejskich, – zna przyczyny „kryzysu śródmieścia” w dużych miastach krajów wysoko rozwiniętych, – potrafi wskazać przykłady jednostek osadniczych dla wszystkich poziomów systemu osadniczego Polski, – zna czynniki decydujące o rozwoju podstawowych jednostek osadniczych: miast i wsi. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi porównać cechy różnych typów fizjonomicznych miast, – potrafi podać czynniki wpływające na zróżnicowanie fizjonomii miast, – zna sposoby hamowania rozwoju megamiast, – potrafi wyjaśnić proces powstawania tzw. suburbii w dużych miastach w krajach wysoko rozwiniętych, – potrafi wskazać etapy kształtowania się sieci osadniczej Polski, – potrafi wskazać podstawowe funkcje miast, – potrafi wskazać zmiany, jakie zachodzą w miastach i wsiach Polski w okresie transformacji. <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi scharakteryzować typ fizjonomiczny dowolnego miasta na świecie, wykorzystując jego opis, plan, fotografie, – potrafi opisać na przykładach procesy tworzenia się dzielnic nędzy lub suburbii, – potrafi wskazać przykłady miast w Polsce, powstałych w różnych okresach historycznych.

Rolnictwo oraz problemy żywienia ludności

Wymagania programowo podstawowe	Wymagania programowo ponadpodstawowe
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna czynniki przyrodnicze i społeczno- -ekonomiczne rozwoju rolnictwa na świecie, – potrafi wskazać na każdym kontynencie obszary o najkorzystniejszych cechach rozwoju rolnictwa i uzasadnić wybór, – zna kryteria podziału rolnictwa na samozaopatrzeniowe i towarowe oraz intensywne i ekstensywne, – zna typy rolnictwa intensywne i ekstensywne, – potrafi wskazać obszary występowania głodu wśród ludności, – zna kryteria wyróżniania na świecie obszarów o wyżywieniu niedostatecznym, skromnym, ale wystarczającym, obfitym, – potrafi ocenić warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa w Polsce, – zna cechy rolnictwa Polski. <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi ocenić znaczenie poszczególnych czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych dla rozwoju rolnictwa, – zna różnicę między żyznością a urodzajnością gleby, – potrafi scharakteryzować poszczególne typy rolnictwa intensywnego i ekstensywnego, – potrafi wskazać przykłady występowania różnych typów rolnictwa na świecie, – potrafi porównać dynamikę produkcji żywności i liczby ludności w różnych regionach świata, – rozumie różnicę między głodem jawnym a utajonym, – potrafi wskazać sposoby optymalizacji produkcji żywności i poprawę sytuacji żywieniowej, – zna istotę i skutki „zielonej rewolucji”, – potrafi porównać cechy polskiego rolnictwa z cechami rolnictwa UE. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi porównać czynniki społeczno- -ekonomiczne w krajach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego, – zna formy protekcjonizmu w rolnictwie krajów UE, – zna przyczyny zróżnicowania efektywności rolnictwa w różnych regionach świata, – zna skutki głodu jawnego i utajonego dla człowieka, – zna założenia koncepcji rolnictwa zrównoważonego, – potrafi ocenić i porównać warunki przyrodnicze różnych regionów Polski, – potrafi wskazać zagrożenia i szanse dla polskiego rolnictwa wynikające z przystąpienia do UE, – potrafi wyjaśnić tendencje zmian zachodzących w polskim rolnictwie w latach 90. <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi na podstawie analizy map tematycznych i cech społeczno- -ekonomicznych ocenić warunki rozwoju rolnictwa każdego obszaru na świecie, – potrafi określić typ rolnictwa dla każdego kraju na podstawie analizy wskaźników efektywności rolnictwa, – potrafi wyjaśnić różnice w liczbie osób żywionych przez jednego rolnika na różnych kontynentach, – potrafi ocenić znaczenie poszczególnych sposobów optymalizacji produkcji rolnej w celu zmniejszenia zjawiska głodu na świecie, – zna przykłady działań międzynarodowych w celu zmniejszenia głodu na świecie, – na podstawie map tematycznych potrafi dokonać charakterystyki i oceny warunków przyrodniczych Polski na tle innych krajów europejskich, – zna wyniki negocjacji w sprawie zasad funkcjonowania polskiego rolnictwa po przyjęciu Polski do UE.

Przemysł na świecie i w Polsce	
Wymagania programowo podstawowe	Wymagania programowo ponadpodstawowe
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna główne obszary występowania surowców energetycznych na świecie i w Polsce, – zna przykłady alternatywnych źródeł energii wykorzystywanych na świecie i w Polsce, – zna procentowy udział różnych typów elektrowni w bilansie energetycznym świata, – zna największych producentów energii elektrycznej, – potrafi zlokalizować większe elektrownie w Polsce, – zna etapy rozwoju przemysłu na ziemiach polskich i preferowane w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi wyjaśnić, dlaczego produkcja energii jest jednym z podstawowych mierników rozwoju gospodarczego, – potrafi wyjaśnić zmniejszenie się tempa przyrostu produkcji energii na świecie, – zna kierunki zmian zachodzących w energetyce światowej, – zna problemy i potrafi uzasadnić konieczność zmian w energetyce polskiej, – potrafi wyjaśnić lokalizację największych elektrowni w Polsce, – zna wady i zalety elektrowni atomowych,

<p>nich gałęzie,</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna terminy: reindustrializacja i restrukturyzacja, – zna rozmieszczenie głównych okręgów przemysłowych w Polsce, – potrafi wyróżnić przemysły wysokiej techniki, – zna rozmieszczenie głównych ośrodków przemysłów wysokiej techniki i potrafi wskazać główne czynniki ich lokalizacji. <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi wskazać przykłady wykorzystania alternatywnych źródeł energii na świecie i w Polsce, – zna przykłady krajów o zróżnicowanej strukturze zużycia surowców energetycznych, – potrafi scharakteryzować rozwój energetyki w krajach słabo i wysoko rozwiniętych, – potrafi wyjaśnić przewagę elektrowni ciepłych w bilansie energetycznym Polski, – potrafi określić zmiany w strukturze zużycia surowców energetycznych w Polsce, – zna czynniki wpływające na strukturę gałęziową i przestrzenną przemysłu w Polsce, – potrafi wskazać zmiany, jakie powinny się dokonać, aby zwiększyć konkurencyjność polskiego przemysłu, – potrafi omówić główne zmiany, które zachodzą w procesie reindustrializacji i restrukturyzacji, – potrafi wskazać przyczyny restrukturyzacji przemysłu w Polsce, – zna kryteria wydzielania przemysłów wysokiej techniki, – zna etapy procesu produkcji w przemysłach wysokiej techniki, – zna terminy: park technologiczny, naukowy, technopolie, – zna rozmieszczenie największych technopolii na świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wyjaśnić terminy: luka strukturalna i technologiczna, – potrafi wyjaśnić, dlaczego polski przemysł nie jest konkurencyjny na rynkach światowych, – potrafi wskazać przejawy globalizacji w przemyśle, – potrafi wyjaśnić genezę „syndromu przemysłu ciężkiego” w przemyśle polskim, – zna czynniki lokalizacji zakładów produkcyjnych w poszczególnych etapach procesu produkcyjnego, – potrafi wyjaśnić, dlaczego technopolie powstają tylko w KWR. <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi ocenić znaczenie poszczególnych alternatywnych źródeł energii w bilansie energetycznym świata, – potrafi wskazać obszary najkorzystniejsze dla rozwoju różnych rodzajów energetyki alternatywnej na świecie i w Polsce, – potrafi wskazać przykłady działań zmniejszających energochłonność polskiej gospodarki, – potrafi uzasadnić znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju gospodarczym, – potrafi opisać procesy restrukturyzacyjne w Polsce na przykładach, – potrafi wskazać konsekwencje społeczne procesów restrukturyzacyjnych w Polsce, – potrafi wskazać miejsca w Polsce, w których można lokować przemysły wysokiej techniki.
Usługi	
Wymagania programowo podstawowe	Wymagania programowo ponadpodstawowe
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna podział usług na trzy sfery według Europejskiej Komisji Działalności, – zna model faz rozwoju gospodarczego, – zna zróżnicowanie poziomu zatrudnienia w usługach w krajach o 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi zakwalifikować do odpowiedniej grupy każdy rodzaj działalności usługowej, – potrafi wyjaśnić tendencje w zatrudnieniu w trzech sektorach gospodarki w różnych grupach krajów,

<p>różnym poziomie rozwoju gospodarczego,</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi określić znaczenie sektora usługowego w Polsce, – zna podział łączności, – potrafi omówić rodzaje łączności, – zna terminy: turystyka, ruch turystyczny, gospodarka turystyczna, – zna podział turystyki według celów wyjazdów oraz jej rodzaje, – potrafi ocenić wpływ turystyki na rozwój gospodarczy, – potrafi wymienić walory świadczące o atrakcyjności turystycznej regionów, – zna miejsca na świecie najchętniej odwiedzane przez turystów, – potrafi omówić walory turystyczne Polski. <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna klasyfikację usług według różnych kryteriów, – zna czynniki wpływające na rozwój usług w krajach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego, – zna prawo Petty’ego, – potrafi wskazać przemiany, jakie zaszły w usługach w Polsce w okresie transformacji, – potrafi określić wpływ rewolucji teleinformatycznej na rozwój gospodarczy świata, – potrafi wskazać obszary o najlepiej rozwiniętej telefonii przewodowej, bezprzewodowej, telekomunikacji komputerowej na świecie oraz wie, jaki jest poziom ich rozwoju w Polsce, – potrafi określić tempo oraz czynniki rozwoju turystyki na świecie, – zna podział turystyki na „miękką” i „twardą” i potrafi określić ich wpływ na środowisko, – potrafi ocenić wpływ turystyki na rozwój gospodarczy krajów słabo rozwiniętych, – zna główne regiony turystyczne świata i ich udział we wpływach z turystyki międzynarodowej, – potrafi określić, z czego wynika atrakcyjność turystyczna regionu europejskiego, – potrafi omówić walory turystyczne różnych regionów Polski, – potrafi wskazać regiony o najlepiej rozwiniętej bazie noclegowej, – potrafi ocenić znaczenie turystyki dla rozwoju gospodarczego Polski i poszczególnych regionów. 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi wyróżnić etapy zmian, jakie zaszły w sektorze usługowym w Polsce po 1989 roku, – potrafi wskazać znaczenie usług dla rozwoju gospodarczego krajów o różnym poziomie rozwoju gospodarczego, – potrafi wskazać przykłady zastosowania internetu w życiu codziennym oraz rozwoju gospodarczym, – potrafi określić znaczenie turystyki dla człowieka, uwzględniając różne aspekty, – potrafi ocenić wpływ turystyki na środowisko naturalne, – potrafi omówić zasadę zrównoważonego rozwoju (ekoturystykę), – potrafi na przykładach określić pozytywne i negatywne znaczenie rozwoju turystyki w krajach słabo rozwiniętych, – potrafi wskazać kraje, których mieszkańcy najczęściej podróżują po Europie, – potrafi ocenić atrakcyjność turystyczną Polski na tle innych krajów europejskich, – zna rodzaje turystyki kwalifikowanej i potrafi wskazać miejsca w Polsce, gdzie mogłaby się rozwijać, – potrafi ocenić poziom rozwoju bazy turystycznej w Polsce. <p>Uczeń;</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi uzasadnić, że zatrudnienie w usługach jest miernikiem rozwoju gospodarczego kraju, – potrafi określić znaczenie rozwoju usług dla zmniejszenia bezrobocia w Polsce, – potrafi scharakteryzować rodzaj usług występujących w regionie zamieszkania i określić ich znaczenie, – potrafi wskazać zagrożenia związane z nadmiernym korzystaniem z internetu, – potrafi określić znaczenie rozwoju łączności dla procesów globalizacyjnych, – potrafi na konkretnych przykładach wskazać wpływ turystyki na środowisko naturalne, – potrafi omówić na przykładzie Tatr konflikt, jaki zachodzi między władzami Tatrzańskiego Parku Narodowego a działaczami turystycznymi, – potrafi wskazać przykłady stosowania zasady zrównoważonego
--	--

	rozwoju w turystyce, – potrafi wskazać regiony, w których natężenie ruchu zmalało w wyniku ataków terrorystycznych i wojen, – potrafi scharakteryzować atrakcyjność turystyczną regionu, w którym mieszka, – potrafi zaplanować własną trasę turystyczną, wykorzystując różnorodne materiały kartograficzne, ilustracyjne, przewodniki, foldery.
Zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego	
Wymagania programowo podstawowe	Wymagania programowo ponadpodstawowe
Uczeń: – zna mierniki wskazujące na zróżnicowanie gospodarcze świata, – zna podział świata w oparciu o wskaźnik PKB, – potrafi podać podstawowe cechy KWR i KSR, – zna przyczyny zacofania gospodarczego najbiedniejszych krajów świata, – zna przyczyny, które wpłynęły na zamożność krajów wysoko rozwiniętych. Uczeń: – potrafi wskazać przyczyny zróżnicowania gospodarczego świata, – potrafi uzasadnić, dlaczego PKB nie może być jedynym miernikiem rozwoju gospodarczego, – zna miernik HDI stosowany do podziału krajów świata przez ONZ, – potrafi wskazać kraje o najniższym i najwyższym PKB, – potrafi wskazać główne formy pomocy krajom biednym oraz kraje wysoko rozwinięte, które w największym stopniu udzielają tej pomocy, – potrafi porównać KWR i KSR, – potrafi wskazać grupy krajów, wśród słabo rozwiniętych, różniące się wielkością dochodów – zna cechy i tendencje rozwojowe w gospodarce krajów wysoko rozwiniętych.	Uczeń: – potrafi wskazać przyczynę trudności w jednoznacznym podziale świata na bogatą Północ i biedne Południe, – potrafi wskazać kraje o najwyższym i najniższym HDI na świecie, – potrafi wskazać przyczyny powiększania się dysproporcji między krajami biednymi i bogatymi, – potrafi scharakteryzować poziom życia w krajach najbiedniejszych, – potrafi wskazać przyczyny rosnącego zadłużenia krajów najbiedniejszych, – zna przyczyny zahamowania tempa rozwoju gospodarczego krajów wysoko rozwiniętych w latach 90., – potrafi ocenić wpływ imigrantów na rozwój gospodarczy KWR. Uczeń: – potrafi wskazać skutki powiększania się luki rozwojowej między krajami biednymi i bogatymi, – potrafi na podstawie wartości wskaźników określić, czy kraj jest wysoko, średnio czy słabo rozwinięty gospodarczo, – potrafi na przykładach wskazać przyczyny zacofania gospodarczego najbiedniejszych krajów świata, – potrafi na przykładach opisać cechy krajów wysoko rozwiniętych.
Degradacja środowiska naturalnego	
Wymagania programowo podstawowe	Wymagania programowo ponadpodstawowe

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna terminy: degradacja środowiska, globalne ocieplenie, kwaśne deszcze, dziura ozonowa, – wie, w jakich obszarach powstały globalne zagrożenia środowiska, – zna zasady rozwoju zrównoważonego, – wie, czego dotyczy „Światowa Karta Przyrody”. <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wie, na czym polega efekt cieplarniany i zna jego skutki, – potrafi wyjaśnić powstawanie kwaśnych deszczów oraz ich skutki bezpośrednie i pośrednie, – wie, jak powstaje dziura ozonowa i zna jej skutki dla człowieka, – potrafi wskazać inne globalne zagrożenia środowiska, – zna podstawowe porozumienia w dziedzinie ochrony środowiska. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi wyjaśnić, dlaczego kwaśne deszcze mogą oddziaływać na obszary oddalone od źródła emisji, – zna różnicę w postawie krajów rozwiniętych i rozwijających się wobec problemów ochrony środowiska, – zna przykłady działań międzynarodowych w zakresie ochrony środowiska, zwłaszcza w krajach UE. <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi wskazać źródła degradacji środowiska w regionie, w którym mieszka, – potrafi wskazać obszary klęsk ekologicznych na świecie, – potrafi wskazać czynniki wpływające na wprowadzanie zasad zrównoważonego rozwoju, – zna przykłady wdrażania zasad rozwoju zrównoważonego w Polsce.
---	--

Przemiany polityczne współczesnego świata	
Wymagania programowo podstawowe	Wymagania programowo ponadpodstawowe
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna płaszczyzny, na jakich może się odbywać współpraca międzynarodowa, – zna organizacje, do których należy Polska, – zna organizacje: ONZ, NATO, NAFTA, OPEC, UE, WNP, CEFTA, – zna cele i zasady działania euroregionów, – zna najważniejsze zmiany polityczne i gospodarcze, jakie zaszły w Europie po roku 1989, – wie, na czym polega gospodarka rynkowa, prywatyzacja, reprivatyzacja, restrukturyzacja, – zna formy, jakie współcześnie przyjmuje terroryzm, – zna regiony świata, w których najczęściej dochodzi do konfliktów zbrojnych, – zna przyczyny konfliktów, – zna najważniejsze mierniki jakości życia, – zna najważniejsze potrzeby człowieka: zaspokojenia głodu, bezpieczeństwa, wiedzy i rozumienia, wolności i przynależności. <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna cele i zasady działania ONZ, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna funkcje i zasady działania organów i agend ONZ, – zna różnicę między strefą wolnego handlu a unią celną, – potrafi wskazać przyczyny procesów integracyjnych w Europie, – zna działające we Wspólnocie Europejskiej instytucje, – potrafi wyróżnić etapy na drodze przyjęcia kraju do UE, wie, na jakim etapie znajduje się Polska, – potrafi wskazać przyczyny różnicowania rozwoju współpracy przygranicznej w różnych euroregionach działających w Polsce, – potrafi wskazać wpływ zmian w Europie na położenie geopolityczne Polski, – potrafi wskazać indywidualne cechy procesu transformacji w różnych krajach – potrafi scharakteryzować kraje należące do WNP, – potrafi wyjaśnić dysproporcje między europejską i azjatycką częścią Rosji, – potrafi wskazać różnicę między fundamentalizmem a islamem, – potrafi omówić podłoże i przebieg konfliktu izraelsko-palestyńskiego, indyjsko-pakistańskiego, w Afganistanie oraz

<ul style="list-style-type: none"> – zna cele i zasady działania NATO, – zna cele i zasady działania organizacji gospodarczych, – zna kraje członkowskie UE, NATO, – zna strukturę funkcjonowania Unii Europejskiej, – potrafi wskazać najważniejsze wydarzenia w procesie integracji krajów Europy Zachodniej, – potrafi wymienić korzyści i zagrożenia dla Polski wynikające z przyjęcia do UE, – zna euroregiony działające w Polsce i potrafi wskazać najważniejsze dziedziny ich współpracy, – potrafi wskazać konsekwencje zmian gospodarczo-politycznych w krajach Europy Środkowej, – potrafi wskazać negatywne skutki procesu transformacji w Rosji, – zna przyczyny rozpadu ZSRR, – zna przykłady obszarów, gdzie działają organizacje terrorystyczne, – potrafi wskazać przykłady konfliktów wynikających z różnych przyczyn, – zna skutki konfliktów (uchodźstwo), – wie, w jakim stopniu potrzeby człowieka są zaspokajane w różnych częściach świata. 	<p>przyczyny konfliktów w Afryce.</p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi wyjaśnić, na czym polega poszerzanie i pogłębianie integracji w ramach UE, – potrafi wskazać udział poszczególnych instytucji UE w podejmowaniu decyzji, – potrafi zająć i uzasadnić swoje stanowisko wobec przyjęcia Polski do UE, – potrafi na przykładzie euroregionu „Euroregion” wskazać cele i zasady funkcjonowania regionów przygranicznych, – potrafi wskazać konkretne osiągnięcia współpracy przygranicznej, – potrafi przewidzieć zmiany, jakie zajdą po przystąpieniu Polski do UE, – potrafi wyjaśnić przyczyny trudności, jakie napotyka Rosja w procesie transformacji, – zna źródła finansowania organizacji terrorystycznych, – zna aktualny stan konfliktów toczących się na świecie na podstawie informacji prasowych, telewizyjnych, Internetu, – wie, w jakim stopniu są zaspokajane potrzeby człowieka w Polsce.
---	--